

Donkerte in het omgevingsbeleid

De sterrenhemel verschuilt zich meer en meer achter een deken van licht. Sterker nog: zo'n 80 procent van de kinderen die nu in het Westen geboren worden, zullen de Melkweg nooit zien zoals deze ooit te zien was. Dat komt doordat we hier enorm veel licht de lucht in schijnen. Nederland is daarin als een van de lichtste landen ter wereld een koploper. In het omgevingsbeleid kan daar iets aan gedaan worden. Ook bij gemeenten.

Duisternis en gezondheid

Al dat licht is niet nodig en zonde maar ook nog eens niet goed voor de mens. Wij hebben namelijk een natuurlijk ritme dat is gebaseerd op de afwisseling van dag en nacht. Door kunstmatig licht hebben we een wereld gecreëerd die altijd licht is en dag en nacht door gaat en dat verstoort dit ritme. Door een altijd lichte omgeving wordt ons lichaam in actieve stand gehouden, maar gaan we zelf ook te laat naar bed. Dat is niet alleen vermoeiend, maar kan ook gezondheidsproblemen opleveren. Onderzoek toont aan dat het verstoren van het natuurlijk dag- en nachtritme effect heeft op de ontwikkeling van hart- en vaatziekten, diabetes en mogelijk zelfs kanker. Daarom zou het aanhouden van een natuurlijk dag- en nachtritme, in een omgeving die 's nachts écht donker is, veel beter voor ons zijn.

Het ritme van de natuur

Maar niet alleen de mens heeft een ritme dat afhankelijk is van het licht én het donker. Ook de natuur heeft de nacht nodig. Door het steeds lichter worden van de omgeving raken vogels bijvoorbeeld van de leg en leggen ze hun eieren wanneer er nog niet genoeg voedsel is. Vleermuizen die gevoelig zijn voor licht, verliezen leef- en jaaggebied. Dat geldt ook voor bosmuizen en martersoorten. Naast dieren, zijn ook veel plantensoorten gebaat bij een echte afwisseling van dag en nacht. Kortom: te veel licht kan een heel ecosysteem ontwrichten.

Lichtvervuiling

Bijna overal in Nederland is sprake van lichtvervuiling. Met name afkomstig vanuit dorpen en steden, sportvelden en bedrijven-/industrieterreinen en natuurlijk langs wegen. In een aantal regio's in Gelderland zijn de nachten nog redelijk donker, zoals centraal op de Veluwe en in de Achterhoek. Donkerte is door de Provincie voor een aantal gebieden in onze provincie dan ook gekwalificeerd als een te beschermen kernkwaliteit. Dat betekent dan men in de ruimtelijke planvorming, waarin wordt voorzien in nieuwe bestemmingen en functies in deze gebieden, deze kernkwaliteit niet mag aantasten. Maar ook daarbuiten zal men, rekening houdend met onder meer het zorgbeginsel vanuit de Wet Natuurbescherming, zorgvuldig om moeten gaan met verlichting. Verlichting is niet altijd nodig, kan vaak minder of anders, en meer natuur- en landschapsvriendelijk. En daar bovenop energiezuiniger

Wat moet er gebeuren

De oplossing voor deze lichtvervuiling ligt eigenlijk heel erg voor de hand: doe dat licht uit! Zelf vaker het licht uitzetten is een goede stap, maar de grootste nachtervuilers zijn de verlichting van openbare ruimtes en kassen. Vooral blauw licht is schadelijk voor de omgeving. Rood licht zorgt juist voor minder lichtvervuiling. Spreek je gemeente aan op het gebruik van licht en dat veel straatverlichting niet nodig is.

Wat kan een gemeente doen in het Omgevingsbeleid?

1. Neem in de Omgevingsvisie en in een omgevingsplan een paragraaf op over verlichting en donkerte
2. Inventariseer in de gemeente naar de locaties die bijdragen aan de meeste lichtvervuiling, zowel in het stedelijk gebied als in het buitengebied
3. Stel een plan van aanpak op om voor de verschillende locaties de lichtvervuiling te verminderen. Maak een samenwerkingsovereenkomst met de belangrijkste actoren daarbij.
4. Zorg voor een intern verlichtings- en donkerteplan waarbij buitenverlichting bij overheidsgebouwen zoveel mogelijk wordt beperkt (minder verlichting, gebruik van dimmers) en/of omgevingsvriendelijk wordt aangepast (kleur, hoogte, armatuur)
5. Zorg voor een verlichtings- en donkerteplan voor de wegen die in eigen beheer zijn met als uitgangspunten waarbij verlichting zoveel mogelijk beperkt (minder verlichting, gebruik van dimmers) en/of omgevingsvriendelijke wordt aangepast (kleur, hoogte, armatuur).
6. Gebruik energiezuiniger verlichting, zoals LEDs. Samen met minder verlichting geeft de toepassing van energiezuiniger verlichting ook een significante bijdrage aan vermindering van het energieverbruik.
7. Geef voorlichting aan bedrijven, instellingen en inwoners over het belang van donkerte en de mogelijkheden om lichtvervuiling te voorkomen dan wel te verminderen.
8. Houd met bouwplannen in het ontwerp al rekening met het belang om onnodige lichtuitstraling uit gebouwen naar de omgeving te voorkomen. Pas zo nodig ook de in pandige verlichting aan. Zorg ervoor dat initiatiefnemers/ondernemers zorgen voor natuur- en landschapsinclusieve bouw en terreininrichting.
9. Stel beperkingen aan het mogelijke gebruik van reclameverlichting in de gemeente. Denk aan aantal, grootte, hoogte, kleur, locatie en duur. Reclameverlichting kan bijvoorbeeld in de nacht prima uit en kan ook best een tandje minder
10. Monitor de staat van verlichting en donkerte over de verschillende jaren om de resultaten van het beleid zichtbaar te maken.

Op de website van Nacht voor de Nacht zijn ook bruikbare aanbevelingen te vinden voor het gemeentelijk omgevingsbeleid <https://www.nachtvandenacht.nl/wp-content/uploads/2021/01/Aanbevelingen-duurzaam-verlichten-def2klein.pdf>